

MEZUNİYET ÖNCESİ PSİKİYATRİ EĞİTİMİ

Işık Sayıl*

Bilindiği gibi Tıp Eğitimi uzun ve özveriye gerektiren bir eğitim dönemini kapsar. Öğrenci yaşamının 6-7 yılını harcadığı bu dönem içinde gerekli teorik bilgilerle donatılmaya çalışılır. Bu yeni rolü onun davranış ve tavırlarında yoğun değişiklikler meydana getirecektir. Bunun için öğrenci öğrenmesi gerekli davranış ve tavırları sergileyen bir toplum içine sokulur. Tıp Fakültesi öğrencinin gönüllü olarak girdiği bir sürgün hayatı gibidir. Vaktinin büyük bölümünü belli bir kültürü veren bir adada sürgünde gibi geçirir. Bu dönem içinde öğrenci gelecekteki sorumluluklarına hazırlanır.

Tıp Fakültelerindeki öğretim programlarına bakılırsa genellikle tıp fakültesi- nin ilk dört yılında tıp öğrencisi gerekli temel teorik bilgiler edinir ve klinikle tanışır. Daha sonraki 2-3 yılda da yoğun klinik çalışması başlar.

Tıp Eğitimi içinde psikiyatri eğitiminin yeri : Tıp Fakültelerinde Psikiyatri Eğitiminin yeri hakkında farklı düşünce ve tutumlar mevcuttur. Bazıları konuyu yalnızca psikiyatri hastasını muayene edip değerlendirmek ve tedavisini sağlamak- tan ibaret sayılabilirler. Oysa, mezuniyet öncesi psikiyatri eğitimi çok daha kapsamlı ve çok boyutlu bilgi aktarımının teorik ve uygulamalı düzeyde verilmesini gerektirir. Bu eğitimin ana ilkelerini şöyle sıralayabiliriz :

a) Doktorluk Rolü : Doktor psikiyatr olmasa da hasta ile hekim olarak bir sosyal ilişki içine girecektir. İşte bu nedenle bir doktorun hasta ile bireysel, sosyal ve mesleki ilişkilerini nasıl sürdüreceği de ona öğretilmelidir. Bu konu insan- larla profesyonel ilişkiye girebilme teknikleri, doktorluk rolü, doktor hasta ilişki- leri başlığı altında teknik teorik bilgiler halinde ve uygulamadan örneklerle psi- kiyatri eğitimi içinde verilmelidir.

b) Hasta Psikolojisi : Her doktor mevcut hastalığın hastaya ve çevresine ne- ler getirdiği ve ondan neler götürdüğünü dikkatle değerlendirmelidir. Hasta ve hasta yakını psikolojisinden haberdar olmalıdır. Hastanın iyileşmesinde doktorun hastaya tavrı ve kişilik özelliklerinin rolü üzerinde bilgilendirilmelidir. İşte bu a- landaki eğitimi de psikiyatri üstlenecektir.

* A.Ü.T.F. Psikiyatri Kliniği Öğretim Üyesi

c) Toplum ve Hastanın Gerçekleri : Doktor, toplumsal koşullar ve içinde yaşadığı toplumun özelliklerini, gerçeklerini iyi tanımlı ve değerlendirebilmelidir. Ülke içindeki çeşitli olayları, o olaylara toplumun bakışımı, toplumdaki değer yargıları ve o değer yargılarının insanların yaşamlarına etkilerini dikkatle izlemelidir. Toplum içinde hastasının yeri ve gerçeklerinden haberdar olmalı, onu bir eşya gibi algılamamalı, kendi çevresi içinde bedensel ve ruhsal sorunları ile bir bütün olarak ele almalıdır. İşte bu konudaki bilgiler de hem teorik hem uygulamalı düzeylerde psikiyatri eğitimi içinde verilir.

d) Hastalıklarda Emosyonel Faktörlerin Rolü : Tüm hastalıklarda emosyonel faktörlerin rolü, hastalıkların psiko-sosyal yönleri yine psikiyatri eğitimi içinde öğrenciye tanıtılır. Hiç bir zaman hastanın bedensel ve ruhsal fonksiyonlarının ayrı ayrı ele alınamayacağı, hastanın bedensel ve ruhsal yapısı içinde bir bütün olduğu öğretilir. Bedensel hastalıklara bağlı olarak ortaya çıkan çeşitli ruhsal sorunlar ve çeşitli psikososyal zorlanmalar sonucu ortaya çıkan bedensel hastalıklar konusunda öğrencinin eğitilmesi ve özellikle bilinçlendirilmesi yine psikiyatri eğitimi içine girmektedir.

e) Anamnez Alma : Bütün tıp dallarını ilgilendiren bir çalışmadır. Tüm hastalıklarda anamnez alma olgusunun önemi ve teknikleri yine psikiyatri eğitim programının sorumluluğu içine girer. Ancak diğer bölümlerle işbirliği içinde yürütülecek bir eğitimidir.

f) Psikiyatrik Hasta ve Hastalıkları : Eğitimin bu aşamasında ruh sağlığı ve ruh hastalıkları kavramları üzerinde durulur. Öğrenci psikiyatri hastasının muayene, değerlendirme, tanı ve tedavi yöntemleri üstüne bilgilendirilir. İlerde hangi dalda çalışırsa çalışsın bir doktorun psikiyatrik hasta ile karşılaşacağı ve ilgilenmek zorunda kalacağı dikkate alınarak eğitim yürütülür.

Böylesine çok boyutlu bilgi aktarımı teorik ve uygulamalı düzeyde iyi bir programla ve diğer bölümlerin işbirliği içinde yürütülebilir. Ancak tıbbın diğer dallarındaki uzmanlar psikiyatrinin bu boyutlarından haberdar olsalar bile bunu ayrı bir antite sayabilirler. Oysa bunlar bütün klinik eğitimin temeli ve psikiyatri eğitiminin yapı taşlarıdır. Ve psikiyatrik hastanın değerlendirme ve tedavisi ancak bu temeller üstüne oturtulursa başarılı olunacaktır.

Buraya kadar psikiyatri eğitiminin ana ilkeleri ve amaçlarını belirlemeye çalıştım. Bu amaçlar esas alınarak yapılan eğitim programlarının başarılı olması beklenir. Teorik ve uygulamalı alanda bu amaçlara yönelik çalışmalar yapılırken önemli olan bazı noktaları da dikkate almak gerekir :

1 — Programlar yapılırken toplumsal koşullar esas alınarak programları sürekli daha iyiye götürmek üzere çalışılmalıdır. (Sürekli revizyon)

2 — Öğrenci ilerki meslek yaşamında karşılaşılabileceği belli başlı sorunlar ve bunlara getirebileceği çözümler konusunda eğitilmelidir.

3 — Öğrenci bilgilendirilirken uygulama ve teknik öğrenir. Tüm öğrendiklerini sentez yapıp bir sonuca ulaşmalı ve edindiği bilgileri belli bir esneklik içinde kullanabilmelidir. (Sentez tekniği).

4 — Öğrenci bazı sorumluluklar yüklenmeli, hastaya başarılı ve başarısız yaklaşımları dikkatle izlenmelidir.

5 — Eğitim küçük grup aktivitesi şeklinde yapılmalıdır. Bir odaya sığacak sayıda yani 5-8 kişilik gruplar halindeki uygulamalar en yararlı yöntem olarak belirlenebilir.

Buraya kadar psikiyatri eğitiminin boyutları, amaçları ve uygulamada önemli noktalardan kısaca söz etmeye çalıştım. Bu hususları belirleyebilmek üzere yaptığım bir araştırmadan da söz etmek istiyorum. Araştırma A. Ü. Tıp Fakültesinde yapılmıştır.

A. Ü. Tıp Fakültesinde Psikiyatri eğitimi staj öncesi bir sömestrlik haftada bir saat süreli «Medikal Psikoloji» ve yine bir sömestrlik ve haftada bir saat süreli «Medikal Sosyoloji» dersleri ile 15 iş günü devam eden staj döneminden ibarettir. Medikal psikoloji ve medikal sosyoloji dersleri kürsü dersi olarak yürütülürken, staj dönemi ise küçük grup aktivitesi şeklinde olup, uygulamalı olarak sürdürülür.

Bu programın öğretim üyesi, öğretim üye yardımcısı ve öğrenci üzerinde eleştirilmesi ve değerlendirilmesi amacıyla planlanan araştırmada bir anket formu düzenlenerek uygulanmıştır. Öğretim Üyesi, öğretim üye yardımcısı, ve öğrenci düzeyinde tabakalı rastgele örnekleme yöntemi ile belirlenen deneklere uygulanan anket sonuçları aşağıda sunulmuştur :

Araştırma kapsamına giren öğrenciler 5. sene tıp öğrencileri olup,, psikiyatri eğitimini tamamlamışlardır. Öğretim üye yardımcıları ortalama 6 yıldan beri, öğretim üyeleri ise ortalama 23 yıldan beri, tıp doktoru ve üniversite mensubu olarak görev yapmaktaydılar.

Anket sonuçlarına göre; öğrencilerin % 90'ı, öğretim üye yardımcılarının % 75' i ve öğretim üyelerinin % 65'i bu programı yetersiz bulmuşlardır.

Yine öğrencilerin % 80'i, öğretim üye yardımcılarının % 69 u ve öğretim üyelerinin % 76'sı psikiyatri eğitimi için daha uzun bir zaman ayrılması gereğine inanıyorlardı.

Tüm denekler konunun ekonomik ve sosyal zorlanmalar nedeni ile giderek önem kazandığı fikrinde birleşmişlerdir. Hasta potansiyelinin giderek artışı bunu kanıtlayan bir olgu olarak belirtilmiştir.

Staj süresinin 15 gün oluşunu yetersiz sayarak bunun en az 30 iş gününe çıkarılması dileğinde bulunan öğrenci oranı % 70 dir.

Öğrencilerin % 83'ü staj süresince daha çok sorumluluk almak istediklerini belirtmişlerdir.

Öğrencilerin bu eğitim programı üstüne diğer dilek ve eleştirileri şöyle sıralanabilir :

Birinci sırada hasta psikolojisini öğrenme dileği gelmektedir. Öğrenciler her hastanın ruhsal sorunlara sahip olabileceği konusunda birleşmişler ve onu anlamaya ona yardıma açık olduklarını ama nasıl yaklaşımda bulunacaklarını bilemediklerini dile getirmişlerdir. Bu konuda en büyük güçlük doktor hasta ilişkisi konusundaki acemilikleri olarak belirlenmiştir. Bu nedenle özel bir program içinde hasta doktor ilişkisi konusunda eğitime dileğinde oldukları dikkati çekmiştir. Hekim olarak ve insan olarak hasta ile ilişkileri esas alan özel bir dersin gereği üzerinde durmuşlardır. Bunun önemini diğer stajlarda da hissetmekle beraber bu gereksinmenin psikiyatri stajında açıkça kendini gösterdiğini vurgulamıştır.

Psikiyatrik hasta konusunda toplumun yanlış yargı ve değerlerinden yakınlıkları diğer önemli bir konu olarak dikkati çekmiştir. Psikiyatrik hastayı korkulan, saldırgan bir kişi diye düşündüklerini, tıp öğrencisi oldukları halde bu imajın ancak stajda değişime uğradığını ifade etmişlerdir. Bu açıdan toplumun ve diğer dallarda çalışan hekimlerin bilgilendirilmeleri dileğinde bulunmuşlardır.

Bir diğer önemli uyarı ve dilek olarak diğer bölümlerle işbirliği eksikliğinin giderilmesi, psikiyatrinin önem ve gereğinin duyurulması ve ana ihtisas dallarına özellikle dahiliye grubuna ihtisas döneminde psikiyatri rotasyonu konması önerisini getirmişlerdir. Psikiyatrinin öneminin böylece diğer dallarla daha iyi anlaşılıp kabul edileceğini belirtmişlerdir.

Bir diğer istekleride staj süresince öğrenci-öğretim üyesi ilişkisinin geliştirilmesi, çocuk psikiyatrisi ve poliklinik rotasyonlarının uzatılması şeklinde olmuştur.

Öğrenci, pratisyen olarak bu dalda karşılaşabilecekleri güçlüklerle hazır olmak, ve ruh hastası karşısında ne yapacakları konusunda bilinçli ve bilgili olmak günlük uygulamada ve ülke koşullarında geçerli bilgi ve deneyimle donatılmış bulunmak dilek ve istegindedir.

Öğrencilerin bizim uygulamamızdaki bir yanlısında çok açık bir şekilde farkında oldukları saptanmıştır. Üçüncü sınıfta bir sömestr olarak haftada bir verilen

medikal psikoloji derslerinin daha sonraki yıllarda ve propedik stajı şeklinde 5 günlük bir uygulamaya çevrilmesini önermişlerdir.

Öğretim üye yardımcılarının öneri ve dileklerine gelince :

Onlar da psikiyatri ile daha yakın ve sıkı işbirliğinin gereğini vurgulamışlardır. Hasta ve hasta yakını psikoloji konusunda ve hasta ile ilişkiler konusundaki eğitim boşluğunu dile getirmişlerdir.

Öğretim üyeleri düzeyindeki öneriler öğrenci ve asistanlarda olduğu gibi ayrıntılı yapılmamış çoğunluk süre uzatılması dışında bir öneri getirmemiştir.

Sunulan bu araştırmada sonuç ne olursa olsun mezuniyet öncesi psikiyatri eğitiminin amacı, talebenin bu alanda ilerde doktor olarak başarılı kılınmasıdır. Unutulmaması gereken husus tıp eğitimini öğrenciye yalnızca yeni bilgiler değil, davranış ve duygularında birçok değişiklik isteyen, yeni bir rol öğretmeye yönelik çalışması olacaktır.

Bunu gerçekleştirmenin en iyi yolu da öğrencinin öğrenme işlemine aktif katılımını özendirmek, usta çırak deneyiminden geçirerek sorumluluk vermek ve bu sorumluluklarında onlara destek olmaktır. Bu program ise en iyi «küçük grup aktivitesi» içinde gerçekleştirilebilir.

ÖZET

Tıp eğitimi içinde psikiyatri eğitiminin yeri, önemi ve ana ilkeleri üzerinde durulmuştur. A.Ü.T. Fakültesindeki uygulama örneği ve buna ilişkin değerlendirmeler; öğretim üyesi, öğretim üye yardımcısı ve öğrenci düzeyinde tabakalı rastgele örnekleme yöntemi ile belirlenen deneklere anket uygulanarak saptanmaya çalışılmış ve sonuçlar tartışılmıştır.

SUMMARY

Teaching in Psychiatry for Medical Students

The place, the importance and the main principles of psychiatric training in medical education were investigated in the study. The sample was selected by stratified random sampling method from the group consisting of the faculty members, the assistant doctors and the students in the school of medicine, University of Ankara-The data obtained by the questionnaires were used for related evaluations and for discussion of results.

KAYNAKLAR

- 1 - Acarlar, E. : Tıp Fakültelerinde Müfredat Programı ve Sınavlar Sorunu, Dirim : 297-301, 1979
- 2 - 1980-1981 Ders Yılı Öğretim Klavuzu, A.Ü. Tıp Fakültesi Yayınlarından sayı : 404, AÜTF Matbaası, Ankara 1,980
- 3 - Göksel, F.A. : Kişisel Görüşme.
- 4 - Small Group Teaching in Pschiatry For Medical Students, Group For The Advancement of Pschiatry, Report no : 40, N.Y., 1958
- 5 - Ünlüoğlu, G. : Kişisel Görüşme.
- 6 - Varış, F. : Eğitimde Program Geliştirme-Teori ve Teknikler, A.Ü. Eğitim Fak. Yay., no. 75, 1978